

Nr 126.

Av herr Vennerström m. fl., om skrivelse till Kungl. Maj:t
angående undersökning av verkningarna av uppsikts- och
arrendelagarna för Norrland och Dalarne av den 25
juni 1909 m. m.

Vid 1914 års riksdagar väckte Daniel Persson i Tällberg motion om utredning och ändring i viss riktning av uppsiktslagen för Norrland och Dalarne av 25 juni 1909, och Lindhagen m. fl. yrkade utredning av verkningarna av uppsikts- och arrendelagarna samt förslag till de förbättringar av dessa lagar, som kunna av förhållandena påkallas. I enlighet med Lindhagens motion föreslog lagutskottet, att riksdagen måtte besluta en hemställan till Kungl. Maj:t om undersökning av verkningarna och förslag till förbättringar av nämnda lagar. Andra kammaren biföll utan votering lagutskottets förslag. Första kammaren återigen avslod detsamma med 71 röster mot 49, vadan frågan förföll.

Den jämförelsevis ringa röstövertikt, som 1914 hindrade samstämmiga beslut av riksdagens båda kamrar, borde redan nu vara mogen att försvinna. Riktigheten av lagutskottets tillstyrkande motivering står kvar med oinskränkt styrka. Det är fortfarande sant, att »det står i rätt god överensstämmelse med ifrågavarande lagstiftnings försökskaraktär, att de lagstiftande myndigheterna genom tid efter annan återkommande undersökningar av dessa lagars praktiska verkningar tillföras en på sakkunnigt och insiktsfullt omdöme grundad kännedom om de förhållanden, som till äventyrs kunna påkalla ändringar». Det är fortfarande sant, att »de skäl, som ansetts göra nämnda utredning» — om Norrländska förbudslagen — »önskvärd och lämplig, kunna med enahanda styrka åberopas för motsvarande åtgärd med avseende å de norrländska arrende- och uppsiktslagarna.» Det är också allt fortfarande sant, att »anledning till framskjutande av tidpunkten för en dylik undersöknings påbörjande synes så mycket mindre

föreligga, som vissa anmärkningar emot åtskilliga av dessa lagars särskilda bestämmelser redan förekommit». Fast mera ha sådana graverande fakta särskilt angående uppsiktslagens bristfälligheter kommit i dagen, att effektiva förändringar och förbättringar måste anses vara snarast av nöden.

Under debatten i andra kammaren yrkade Pettersson i Lidingön såsom reservant avslag bland annat med det huvudskälet, att en dylik undersökning skulle »innefatta ett misstroendevotum mot jordbrukskommissionerna, som icke bör givas dem», och han hotade till yttermera visso med, att den »skulle leda till betänkliga följder i avseende på jordbrukskommissionernas verksamhet». Under debatten i första kammaren yttrade reservanten Gezelius, att man borde avvakta resultaten av jordbrukskommissionernas verksamhet, och fortsatte: »Vad man nu vet, åtminstone vad utskottet vet om jordbrukskommissionernas erfarenheter inskränker sig till privata uttalanden om de inom någon av kommissionerna vunna erfarenheterna och vad man hört. Ingenting därutöver.» Vid granskning av jordbrukskommissionernas rapporter visar det sig, att reservanternas avslagsmotivering i berörda stycken faller fullständigt till marken. Redan i de före 1914 års senare riksdag tillgängliga rapporterna påpekade jordbrukskommissionerna kraftigt nog en hel rad bristfälligheter i uppsiktslagen. I de i januari i år insända rapporterna ha jordbrukskommissionerna med erfarenhetens styrka ytterligare understrukt förut gjorda erinringar.

Jordbrukskommissionen i Västernorrlands län är i sina rapporter mycket bekymrad över att underdomstolarnas tolkningar av uppsiktslagen synas hota att göra den alldeles meningslös. I den av Harald Lundberg undertecknade rapporten för 1913 heter det: »De jämförelsevis få rättgångar, som jordbrukskommissionen måst väcka, ha ådagalagt, att underdomstolarna i allmänhet hävda den uppfattningen, att uppsiktslagen icke äger tillämplighet på sådana vanhävdade hemman, där det kan visas, att vanhävden inträtt före nämnda lags trädaude i kraft. Skulle Kungl. Maj:t bli av samma mening, torde jordbrukskommissionerna ha börjat sin verksamhet nog så tidigt. Ty en vanhävd upptäckes icke eller förmärkes icke under de tre, fyra första åren. Den sker så småningom och ej på en bestämd tidpunkt. Jag skulle utan överdrift kunna påstå, att vanhävden på samtliga inom detta län för vanhävd anmälda och besiktigade fastigheter inträtt långt före år 1909. Men jag skulle icke kunna förmoda, att Kungl. Maj:t i denna sak kommer att dela underrätternas uppfattning, ty då förefölle enligt min mening uppsiktslagen meningslös.» I rapporten för år 1914 beklagas ytterligare »den uppfattning en del domstolar hysa angående

vanhävdslagens bestämmelser, nämligen att vanhävd, som tillkommit före vanhävdslagens trädande i kraft, icke vore underkastad samma lags bestämmelser. Ty skulle sistnämnda åsikt vinna burskap och komma till fastighetsägarnas kännedom, komme det att möta nästan oöverstigliga hinder att hädanefter få förefintlig vanhävd avhjälpt på överenskommelsens väg, enär nästan all för jordbrukskommissionen anmäld vanhävd inom detta län kan sägas ha tillkommit före år 1909.»

Under år 1913 fann sig jordbrukskommissionen i Västernorrlands län nödsakad att bringa ett märkligt missförhållande till Kungl. Maj:ts kännedom. Den inkom med den frågan, huruvida uppsiktslagen kunde anses tillämplig på Kramfors bolag i Västernorrlands län. Jordbrukskommissionen upplyste om att Kramfors bolag efter ägostyckningslagens tillkomst styckat större delen av sina hemman, så att inägorna enbart fingo utgöra en lott och all hemmanets övriga mark en annan. År 1914 försåldes inägotterna till bolagets disponent, Kjellberg, och transporterades vid bolagets övergång i nya händer 1907 till nuvarande disponenten. Den övriga delen av hemmanen, den skogbärande marken, behöll bolaget i sitt namn. Ehuru inägotterna formellt ägdes av disponenten, skötte dock bolaget dem, framhöll kommissionen, såsom all bolagets annan egendom. Bolaget uppbar de årliga arrendena och bokförde dem som en bolagets inkomst, bolagets förvaltare uppgjorde i disponentens namn nya arrendeavtal o. s. v., men till jordbrukskommissionen svarades: disponenten äger dessa hemmansdelar och han äger dem icke »huvudsakligen för att tillgodogöra sig skogsavkastningen». I sitt yttrande över jordbrukskommissionens förfrågan ansåg justitiekanslersämbetet, att lagen icke var tillämplig på Kramfors bolags vanhävds hemman. Och Kungl. Maj:t fann sig ej föranlåten att göra något åt saken utöver ämbetets utlatande; uppsiktslagen är alltså bragt ur funktion i fråga om Kramfors bolags ingalunda få vanhävds hemman. Jordbrukskommissionen i länet upplyser, att under 1913 ett stort antal vanhävdsfall befunnits icke hemfallna under uppsiktslagen, emedan de fränstyckade inägorna blivit försålda till enskilda personer.

Om ett ingalunda ovanligt sätt att söka slingra sig undan uppsiktslagens bestämmelser förmåler jordbrukskommissionen för Jämtlands län i sin rapport för år 1914. Den säger: »Ett inom länet varande bolag sålde för några år sedan sina ägande fastigheter till tvenne andra trävarubolag. Flera av de ursprungligen utmärkta hemmanen befunno sig vid tiden för försäljningen till hus och jord i ett bedrövt tillstånd, och då de nya ägarna sedermera föranstaltade om laga klyvning av en del av de skogrika fastigheterna, blev i flera fall inägoområdet till envar brukningsdel

av så ringa omfattning, att uppsiktslagen för dem ej kunde tillämpas — intet hinder således för fortsatt förfall, därvid kommissionen står rättslös.» Samma missförhållande äger rum även inom Västernorrlands län. I rapporten för 1913 förmälde jordbrukskommissionen därstädes, att den icke kunnat beivra sex anmälda vanhävsfall, emedan inägorna varit av alltför ringa omfattning för att självständigt jordbruk därå skulle kunna idkas. Sin rapport för 1914 slutar Jämtlands läns jordbrukskommission sålunda: »En ändring av lagen i sådant syfte, att densamma må vinna tillämpning å hemman, som uppenbarligen förvärvats eller innehavas huvudsakligen för tillgodogörande av skogsavkastningen, även om det styckas eller delas i så små lotter eller brukningsdelar, att självständigt jordbruk därå ej kan idkas, anser kommissionen mycket önskvärd».

Allestädes ha jordbrukskommissionerna synnerligen svårt att komma till rätta med de s. k. »jobbarna», som i regel låta jorden vanhävdas mera hänsynslöst än något bolag. Mycket ofta lyckas de med sina knep sno sig undan uppsiktslagen. I den av jordbrukskommissionen för Västernorrlands län för år 1913 avgivna rapporten säges det om de enskilda skogsspekulanterna, att de »på allt sätt söka utsuga jord och skog och dessutom söka ställa sig utom uppsiktslagens bestämmelser, bland annat genom upprättande av så kallade skenköp och dylikt, vilket ofta förorsakar stort besvär och mycken tidsutdräkt. Arrendatorerna åt sådana skogsspekulanter äro verkligen att beklaga.» Samma jordbrukskommission anser sig i rapporten för 1914 »ej kunna underlåta att för herr statsrådet ytterligare framhålla svårigheten att komma till rätta med en del så kallade jobbare», och som botemedel mot nämnda förhållanden påyrkar den, att »lagens bestämmelser böra skärpas». Liknande uttalanden komma från jordbrukskommissionen i Jämtlands län. Rapporten för 1913 »nödgas ytterligare konstatera svårigheten att komma till uppgörelse med enskilda fastighetsägare, vilka söka på allt sätt slingra sig undan lagens räckvidd, såsom t. ex. genom företeende av intyg över förordnande för lantmätare att utföra ägostyckning eller, där mer än en är ägare, laga klyvning — skenåtgärder för att i det längsta värja sig för kommissionens ingripande.» Sammalunda i rapporten för 1914. I densamma står det om Jämtlands mycket talrika spekulanter: »Sedan bolagen numera ej äga rätt att förvärva jordbruksfastighet, har denna rätt i stället övertagits av vad man kallar »jobbare», ett konsortium av två eller flera personer, som av vinningslystnad göra affärer med fastigheter i avsikt att skövla skogen. Hemman, som komma i sådana personers händer, upplåtas vanligen åt tillfäl-

liga brukare eller brukas alls icke. Grödan säljes eller bortföres, hus och jord få förfalla i vanhävd. I många fall, då kommissionen efter hållen besiktning sökt träffa överenskommelse med vederbörande om åtgärder för vanhävdens avhjälpande, ha ägarna varit rustade med intyg om förordnande för lantmätare att förrätta egendomens klyvning mellan delägarna, en skenförrättning, som ofta fördröjes i det längsta, intill dess någon köpare inställer sig, som möjligen kan finnas villig att förvärva den på skog nu i det närmaste blottade samt till hus och jord förfallna och utsugna fastigheten.» Vidare omnämnes, att jobbare stundom i likhet med bolagen såsom skyddsåtgärd betjäna sig av det förfaringssättet, att de avhända sig inägojorden genom styckning.

Av de klara fakta angående uppsiktslagens skröplighet, som framgå ur ovan anförda officiella handlingar, framgår alltså, att en undersökning med ty åtföljande förslag till lagändring ingalunda kommer, såsom 1914 års reservanter velat göra gällande, i strid med jordbrukskommissionernas verksamhet. Den står i stället i den allra bästa överensstämmelse med jordbrukskommissionernas intressen och erfarenheter, eftersom de upprepade gånger anhållit om förbättringar och skärpningar av gällande lag. Jordbrukskommissionerna själva, de som äro mest sakkunniga, ha sålunda smulat sönder ett av reservanternas huvudargument mot bifall till lagutskottets tillstyrkande av Lindhagens motion, vadan hopp borde kunna hysas om att motståndet mot den begärda undersökningen av uppsikts- och arrendelagarnas verkningar nu är försvunnet eller åtminstone väsentligen mattare.

På ovan anförda skäl hemställas,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller, att Kungl. Maj:t måtte verkställa en allsidig undersökning angående verkningarna av uppsikts- och arrendelagarna för Norrland och Dalarna av den 25 juni 1909 samt därefter för riksdagen framlägga de förslag, vartill undersökningen kan föranleda.

Stockholm den 26 januari 1915.

<i>Ivar Vennerström.</i>	<i>C. O. Johansson.</i>	<i>Verner Hedlund.</i>
<i>Nils Olsson i Rödningberg.</i>	<i>C. A. Svensson.</i>	<i>Christian Ericson.</i>
<i>Per Norin.</i>	<i>Carl Lindhagen.</i>	<i>O. W. Edbom.</i>

